

BUS-N Wet Taaleis 2018

Leonore Braggaar
Mirthe Bronsveld-de Groot
Thirsa Leendertse
Petra Molenaar-Cox

16 januari 2019

Samenvatting *Het team Sociale Zekerheid van het CBS heeft voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in kaart gebracht hoe gemeenten de Wet Taaleis ten uitvoer brengen en wat daarin in 2018 is veranderd ten opzichte van 2017. Hiervoor is zowel kwalitatief onderzoek (interviews bij gemeenten) als kwantitatief onderzoek (enquête onder alle gemeenten en analyse van het BUS-kenmerk 'Reden vermindering') uitgevoerd.*

Uit de interviews bleek dat gemeenten in 2018, ten opzichte van 2017, weinig hebben veranderd aan hun beleid rondom de Wet Taaleis. Hetzelfde geldt voor de uitvoering van het beleid. De verkregen indruk is dat de evaluatie van de Wet Taaleis en het nieuwe inburgeringsstelsel, die respectievelijk in 2019 en 2020 worden verwacht, redenen zijn dat veel gemeenten hun beleid (nog) niet hebben gewijzigd. Daarnaast werd duidelijk dat er binnen gemeenten aandacht is voor taal in het algemeen, buiten de Wet Taaleis om. Daarbij zijn laaggeletterden (al dan niet met een Nederlandse achtergrond) en inburgeraars (ook na inburgering) de belangrijkste doelgroepen.

Het registreren van informatie over de uitvoering van de Wet Taaleis en het aanleveren van alle informatie waarom in de enquête werd gevraagd is voor een deel van de gemeenten lastig. Door het gebruik van de methode Multiple Imputation (Random Hot Deck Imputation) is het mogelijk om publicabele schattingen te maken van landelijke cijfers over uitvoering van de Wet Taaleis. Zo blijkt uit het onderzoek dat in 2017 naar schatting 13 duizend taaltoetsen zijn afgenomen (met een onzekerheidsmarge van 12 600 tot 13 300). Het merendeel van de personen die een taaltoets aflegden, zakte daarvoor.

Uit de analyse van het BUS-kenmerk 'Reden vermindering' is afgeleid dat in de periode juli 2017 tot en met juni 2018 in totaal 150 verlagingen van de bijstand zijn opgelegd vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis. Het betreft ongeveer 90 personen en 29 gemeenten. Dit is een klein deel van het totaal aantal verminderingen van bijstandsuitkeringen dat door gemeenten werd opgelegd in deze periode en is in lijn met de uitkomsten van de enquête.

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer 303869/2
SES-SOZ
16 januari 2019

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel van het onderzoek	4
1.3 Opzet van dit rapport	5
2. Onderzoeksmethode	6
2.1 Kwalitatief onderzoek: interviews	6
2.2 Kwantitatief onderzoek: enquête	7
2.3 Kwantitatief onderzoek: analyse BUS	11
3. Resultaten van de interviews	13
3.1 Doelgroep en taalbeheersing	13
3.2 Taaltoetsen	14
3.3 Taaltrajecten	16
3.4 Verlaging bijstand	17
3.5 Registratie	18
3.6 Algemeen taalbeleid	18
3.7 Samenvatting	20
4. Resultaten enquête	21
4.1 Respons en representativiteit	21
4.2 Redenen voor non-respons	23
4.3 Verslagperiode	24
4.4 Taalbeheersing	24
4.5 Taaltoetsen	26
4.6 Taaltrajecten	27
4.7 Verlaging van de bijstand	29
4.8 Afzien van verlaging van de bijstand	29
4.9 Opmerkingen van gemeenten	30
4.10 Samenvatting	31
5. Analyse BUS-kenmerk	33
5.1 Samenvatting	34
6. Conclusie	35
Bijlage: Enquête (inleiding, vragen, toelichting)	37

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanaf 1 januari 2016 is de Wet Taaleis van kracht. De wet vereist dat een bijstandsaanvrager de Nederlandse taal voldoende beheerst, met de gedachte dat mensen sneller werk vinden als zij over voldoende vaardigheden in de Nederlandse taal beschikken. Gemeenten moeten de aanvrager korten op de uitkering als hij of zij niet aan de taaleis voldoet en zich onvoldoende inspant om zich de Nederlandse taal eigen te maken.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) moet uiterlijk eind 2019 een evaluatie over de Wet Taaleis aanbieden aan de Tweede Kamer. SZW heeft het CBS gevraagd om in 2017 en in 2018 gegevens te verzamelen over deze wet. De resultaten over 2017 zijn beschreven in het CBS-rapport 'BUS-N Wet Taaleis' (januari 2018). Het voorliggende rapport beschrijft de resultaten over 2018.

De Wet Taaleis vereist dat bijstandsgerechtigden basiskennis hebben van de Nederlandse taal op referentieniveau 1F (niveau basisschool groep 8). Dit betekent dat iemand korte, eenvoudige teksten kan lezen, schrijven en spreken. Iemand die bijstand aanvraagt, moet kunnen laten zien dat hij of zij de Nederlandse taal voldoende beheerst, door bijvoorbeeld acht jaar Nederlandstalig onderwijs gevolgd te hebben, het inburgeringsexamen behaald te hebben of een ander document te overleggen waaruit blijkt dat de Nederlandse taal beheerst wordt. Als een bijstandsgerechtigde niet kan aantonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen, moet hij of zij een taaltoets afleggen. Als de betrokkene niet voor de toets slaagt, moet hij of zij de Nederlandse taal beter leren beheersen door middel van een taalcursus. Als de betrokkene zich hiervoor verwijtbaar niet inspant, moet de gemeente de bijstandsuitkering verlagen: met 20% in de eerste zes maanden, met 40% voor de volgende zes maanden, en na één jaar moet dit met 100%. Tussentijds moet er een taaltoets worden afgenomen, om objectief vast te stellen welk taalniveau de belanghebbende beheerst. De verlaging kan pas worden toegepast, nadat de toets is afgenomen en de uitkomst is dat de belanghebbende de Nederlandse taal niet adequaat beheerst.

Personen die vanaf 1 januari 2016 bijstand aanvragen moeten aan de Wet Taaleis voldoen. Voor personen die vóór 1 januari 2016 al een bijstandsuitkering hadden, gold dat zij op 1 juli 2016 aan de Wet Taaleis moesten voldoen. Maatregelen op grond van het niet voldoen aan de taaleis moeten vanaf verslagmaand januari 2016 door gemeenten in het kenmerk 28 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming' van de Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS) geregistreerd worden met de nieuwe code 09.

1.2 Doel van het onderzoek

Dit onderzoek is een vervolg op het onderzoek dat in 2017 is uitgevoerd en begin 2018 is gepubliceerd. De Wet Taaleis omvat verschillende onderdelen, zoals het vaststellen van de taalvaardigheid van bijstandsaanvragers, aanbod van gemeenten om de Nederlandse taal te leren, de inspanning van bijstandsgerechtigden om de Nederlandse taal beter te leren en in bepaalde gevallen een verlaging van de bijstandsuitkering. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan hoe gemeenten de Wet Taaleis op deze onderdelen ten uitvoer brengen en wat daarin in 2018 is veranderd ten opzichte van 2017. Onderzocht is hoe gemeenten de taaltoets en inspanningsverplichting (voor mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn) vormgeven.

Bovendien zijn in een enquête onder alle Nederlandse gemeenten de belangrijkste cijfers omtrent de wet Taaleis uitgevraagd. Daarnaast is nagegaan hoe vaak maatregelen ingezet zijn op grond van het niet-voldoen aan de taaleis. Hiervoor is zowel kwalitatief onderzoek (interviews bij gemeenten) als kwantitatief onderzoek (enquête onder alle gemeenten en analyse van het BUS-kenmerk 'Reden vermindering n.a.v. afstemming') uitgevoerd.

1.3 Opzet van dit rapport

Hoofdstuk 2 bevat een beschrijving van de onderzoeksmethode, zowel voor het kwalitatieve onderzoek (interviews) als voor de kwantitatieve onderdelen. Hoofdstuk 3 beschrijft de bevindingen uit de interviews. In hoofdstuk 4 en hoofdstuk 5 worden de uitkomsten van de kwantitatieve delen van het onderzoek gepresenteerd: de enquête en de BUS-analyse. In hoofdstuk 6 wordt afgesloten met conclusies.

2. Onderzoeksmethode

Dit onderzoek bestaat uit drie delen:

1. kwalitatief onderzoek middels interviews bij gemeenten,
2. kwantitatief onderzoek middels een extra uitvraag (enquête) onder alle gemeenten,
3. kwantitatieve analyse van het BUS kenmerk 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming'.

Deze onderdelen worden in dit hoofdstuk toegelicht.

2.1 Kwalitatief onderzoek: interviews

Om na te gaan hoe gemeenten de Wet Taaleis ten uitvoer brengen, zijn telefonisch interviews afgenomen bij 22 gemeenten. Daarbij is een open interviewmethode gebruikt, waarbij gebruik is gemaakt van een gesprekspuntenlijst als leidraad om dieper in te gaan op de verschillende onderdelen. Van elk interview is een verslag gemaakt dat naar de desbetreffende gemeente is gestuurd met het verzoek het verslag zo nodig aan te vullen of verduidelijken. Hierdoor is een zo compleet en juist mogelijk beeld verkregen.

De gesprekken zijn gevoerd in de periode van eind juli tot eind september 2018.

Geïnterviewde gemeenten

Het doel was om zo veel mogelijk dezelfde gemeenten als in 2017 te spreken, zodat eventuele veranderingen in beleid en uitvoering van de taaleis duidelijk zouden worden. In 2017 zijn 21 berichtgevers geïnterviewd. Een berichtgever is een gemeente of een dienst die door een aantal gemeenten is opgezet. De berichtgever levert de gegevens voor de Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS) aan het CBS. Een berichtgever kan gegevens leveren voor meerdere gemeenten.

Gemeenten waren zeer bereid om (opnieuw) mee te werken. In 2018 zijn twintig van de 21 berichtgevers geïnterviewd die ook in 2017 deelnamen aan het onderzoek. Daarnaast werkten twee andere berichtgevers mee, dus 22 in totaal. Omdat sommige berichtgevers samenwerkingsverbanden van gemeenten zijn, hebben de interviewresultaten betrekking op 48 gemeenten. Gesproken is met beleids-, uitvoerings- en ICT-medewerkers. Het gaat om zowel kleinere als grotere gemeenten en om gemeenten met weinig en veel bijstandsuitkeringen. De vier grootste gemeenten werkten beide jaren mee.

Gesprekspunten

De basis voor de interviews was de gesprekspuntenlijst van 2017. Aan gemeenten die in 2017 ook zijn geïnterviewd, is - onder verwijzing naar het verslag van het destijds gevoerde gesprek - gevraagd naar wijzigingen of ontwikkelingen in het afgelopen jaar. Daarbij ging het over de volgende onderwerpen:

- doelgroep en taalbeheersing,
- taaltoetsen,
- taaltrajecten,
- verlaging van de bijstand,
- registratie.

Daarnaast is alle gemeenten gevraagd naar het algemene taalbeleid, los van de Wet Taaleis.

2.2 Kwantitatief onderzoek: enquête

Het tweede deel van het onderzoek was een extra uitvraag door middel van een enquête bij alle gemeenten. Hierin is uitgevraagd hoeveel personen, uitgaand van alle personen die eind april 2018 een bijstandsuitkering ontvingen, de Nederlandse taal onvoldoende beheersten volgens de Wet Taaleis. Dit is de doelgroep van dit deel van het onderzoek. Het gaat om het aantal personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 dat:

- niet 8 jaar Nederlands onderwijs heeft gevolgd,
- geen inburgeringsdiploma heeft gehaald,
- geen overig diploma heeft om aan te tonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen,
- gezakt is voor de taaltoets,
- geen vrijstelling heeft voor de Wet Taaleis.

In figuur 1 is de doelgroep van de extra uitvraag schematisch weergegeven. Het gaat dus om alle personen die eind april 2018 een bijstandsuitkering ontvingen, verminderd met het aantal personen dat aan de Wet Taaleis voldoet na toepassing van de criteria uit artikel 18b Participatiewet.

Figuur 2.1. Afbakening doelgroep

Indien gemeenten niet in staat waren om de omvang van de doelgroep ultimo april 2018 vast te stellen, hadden zij de mogelijkheid om zelf een ander peilmoment te kiezen en aan te geven welk moment dat is.

Vervolgens is gevraagd om de volgende aantallen op te geven voor zowel de maand april 2018 als voor heel 2017:

- Aantal afgenomen taaltoetsen (zoals omschreven in de Wet Taaleis)
 - met een positief resultaat,
 - met een negatief resultaat,
 - met een onbekend resultaat.
- Aantal gestarte taaltrajecten
 - van formele aard (bijvoorbeeld ROC-taalopleiding),
 - van informele aard (bijvoorbeeld een 'taalmaatje'),
 - van onbekende aard.
- Aantal keren dat een verlaging van de bijstand is opgelegd vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis.
- Aantal keren dat is afgezien van een verlaging vanwege ontbrekende verwijtbaarheid of andere dringende redenen.

In april 2018 is de extra uitvraag rond de Wet Taaleis bij gemeenten aangekondigd middels een mail aan alle berichtgevers van de BUS zoals bekend bij het CBS. Hierin was de exacte vraagformulering al opgenomen, inclusief de periode waarop de enquête betrekking heeft, zodat men zich konden voorbereiden op de enquête.

De daadwerkelijke uitvraag is begin juli 2018 uitgestuurd aan alle berichtgevers van de BUS, met het verzoek om de gevraagde gegevens te verstrekken. In 2018 telde Nederland 380 gemeenten. In totaal waren er 225 verschillende berichtgevers voor de BUS. Hieronder waren 24 samenwerkingsverbanden die als berichtgever optreden om de gegevens voor meerdere gemeenten aan te leveren. Alle andere berichtgevers zijn gemeenten die de gegevens voor hun eigen (en soms ook nog voor een andere) gemeente aanleveren.

Om een zo hoog mogelijke respons te bereiken, is tweemaal een rappelmail gestuurd (uitsluitend aan berichtgevers die op dat moment nog niet gerespondeerd hadden). Begin september 2018 is de uitvraag afgesloten.

2.2.1 Ophoging voor non-respons: Multiple imputation

Dit soort uitvragen van het CBS vergen extra inspanning van berichtgevers, waardoor er non-respons of partiële non-respons voorkomt. In geval van non-respons reageert een berichtgever niet op het verzoek van het CBS om extra informatie te leveren. In geval van partiële non-respons retourneert de berichtgever een gedeeltelijk ingevulde enquête. Daarom moet, om een landelijk beeld te krijgen over de gevraagde cijfers, de non-respons per vraag worden bij geschat.

Gekozen is voor het toepassen van de methode Multiple Imputation (Random Hot Deck Imputation). Bij deze statistische methode wordt bij elke gemeente waarvan de informatie (deels) ontbreekt een gelijkende gemeente (donor-gemeente) gezocht. Vervolgens worden de door de responderende gemeente ingevulde waarden geïmputeerd bij de gemeente met ontbrekende waarden. Daarbij wordt waar mogelijk rekening gehouden met antwoorden op andere vragen. Deze procedure leidt tot een volledig gevulde dataset. Om een zo betrouwbaar mogelijke schatting te krijgen, wordt de imputatieprocedure een aantal keer herhaald, wat leidt tot meerdere volledig gevulde datasets. De daarop volgende analyse om totaalcijfers voor Nederland te bepalen, wordt gebaseerd op het gemiddelde van alle volledig gevulde datasets.

Het analyseproces omvat drie stappen.

Stap 1: Controle en correctie van doelvariabelen.

De eerste stap van het analyseproces is het controleren en indien nodig corrigeren van de enquêtedata van de responsgemeenten. Omdat dit de gegevens zijn die opgehoogd moeten worden voor de non-responsgemeenten, worden dit de doelvariabelen genoemd. In dit onderzoek gaat het om de volgende doelvariabelen:

- aantal personen dat de Nederlandse taal onvoldoende beheerst,
- aantal personen waarvan beheersing van de Nederlandse taal niet bekend is,
- aantal taaltoetsen in 2017,
- aantal taaltoetsen in 2017 met positief resultaat,
- aantal taaltoetsen in 2017 met negatief resultaat,
- aantal taaltoetsen in 2017 met onbekend resultaat,
- aantal taaltoetsen in april 2018,
- aantal taaltoetsen in april 2018 met positief resultaat,
- aantal taaltoetsen in april 2018 met negatief resultaat,
- aantal taaltoetsen in april 2018 met onbekend resultaat,
- aantal gestarte taaltrajecten in 2017,
- aantal gestarte taaltrajecten in 2017 van formele aard,
- aantal gestarte taaltrajecten in 2017 van informele aard,
- aantal gestarte taaltrajecten in 2017 van onbekende aard,
- aantal gestarte taaltrajecten in april 2018,
- aantal gestarte taaltrajecten in april 2018 van formele aard,
- aantal gestarte taaltrajecten in april 2018 van informele aard,
- aantal gestarte taaltrajecten in april 2018 van onbekende aard,
- aantal personen waarbij de bijstand is verlaagd in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis in 2017,
- aantal personen waarbij de bijstand is verlaagd in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis in april 2018,
- aantal maal dat is afgezien van verlaging van de bijstand in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis in 2017,
- aantal maal dat is afgezien van verlaging van de bijstand in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis in april 2018.

Bij de controle en correctie gelden op basis van logische gronden een aantal regels. Zo moet het totaal aantal taaltoetsen in 2017 een optelling zijn van het aantal toetsen met een positief resultaat, met een negatief resultaat en met een onbekend resultaat in dat jaar. Daarnaast geldt dat wanneer het totaal aantal taaltoetsen nul is, de aantallen van de uitsplitsingen ook nul zijn. Dezelfde regels gelden voor het aantal taaltoetsen in april 2018.

Voor het aantal gestarte taaltrajecten in 2017 respectievelijk april 2018 geldt, dat het totaal een optelling moet zijn van het aantal trajecten van formele aard, informele aard en onbekende aard. Ook hier moeten de aantallen van de uitsplitsingen nul zijn indien het totaal aantal nul is.

Stap 2: Imputatie met behulp van donorgemeente.

Gemeenten die wel gerespondeerd hebben, maar niets registreren (en dus een volledig lege enquête hebben ingestuurd), zijn in de analyse behandeld als non-respons. In de multiple imputation analyse zijn de ontbrekende waarden van de non-respons gemeenten, en van gemeenten die de enquête deels ingevuld hebben, geïmputeerd. Daarbij is de volgorde waarin gegevens worden geïmputeerd zo vastgesteld, dat wordt begonnen met de vraag met de hoogste respons (c.q. het laagste aantal missende waarden over alle gemeenten).

Voor gemeenten die niet hebben gerespondeerd of (bepaalde) gegevens niet registreren, is een donor-gemeente gezocht die lijkt op de gemeente qua:

- gemeentegrootte (inwonersaantal) en
- het softwarepakket dat wordt gebruikt voor de gemeentelijke administratie/registratie.

Deze twee kenmerken zijn voor alle gemeenten bekend, ook voor de non-respons-gemeenten. Ze worden dus gebruikt als hulpvariabelen om de doelvariabelen te kunnen invullen (imputeren) bij de non-respons-gemeenten.

Overwogen is om ook het aantal bijstandsgerechtigden per gemeente mee te nemen als hulpvariabele. Dit bleek echter een schatting op te leveren die minder stabiel en minder nauwkeurig is.

De imputatie van de ontbrekende waarden op basis van een donor-gemeente is 50 keer uitgevoerd. In totaal heeft dit geleid tot 50 volledig gevulde datasets plus de originele dataset. Bij elke imputatieronde is opnieuw een donor-gemeente gezocht, waardoor de geïmputeerde datasets van elkaar verschillen.

Na de imputaties heeft wederom controle en eventueel correctie plaatsgevonden, om er voor te zorgen dat per gemeente de uitsplitsingen van de aantallen taaltoetsen en taaltrajecten blijven optellen tot de totalen.

Vervolgens is voor elke dataset een totaal per doelvariabele geschat. De uiteindelijke schatting van de doelvariabelen is het gemiddelde van deze 50 schattingen. Deze procedure is voor alle doelvariabelen doorlopen.

Stap 3: Onzekerheidsmarges berekenen.

Doordat een deel van de aantallen die in dit onderzoek gepresenteerd worden geschat is, hebben de uitkomsten een bepaalde onzekerheidsmarge.

Uit de spreiding in de 50 verschillende schattingen kan een foutmarge worden bepaald voor de uiteindelijke schatting van de gevraagde aantallen. Voor de schattingen zijn marges en relatieve marges berekend om uitspraken te kunnen doen over de nauwkeurigheid van de schattingen. De onzekerheidsmarges zijn op de volgende manier berekend:

$$Marge = \sqrt{\left(\frac{\sum(y - \bar{y})^2}{((n - 1) * N)}\right) * \left(1 + \frac{1}{n}\right) * 1,96}$$

Waarbij (in dit geval voor het aantal taaltoetsen):

y	=	totaal aantal taaltoetsen in geïmputeerde dataset
\bar{y}	=	gemiddelde van y
n	=	aantal imputaties
N	=	aantal gemeenten

Deze berekening is uitgevoerd voor alle gevraagde gegevens, zowel totalen als uitsplitsingen, dus voor alle doelvariabelen.

De marges zijn vervolgens gebruikt om een 95%-betrouwbaarheidsinterval voor de schatting te construeren. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval wil zeggen dat (bijvoorbeeld) het werkelijke aantal taaltoetsen in 95 van de 100 gevallen binnen dit interval valt. Hoe breder het interval is, hoe minder nauwkeurig de schatting.

De relatieve marges worden berekend door de marges te delen door het geschatte aantal taaltoetsen, taaltrajecten, enzovoort.

2.3 Kwantitatief onderzoek: analyse BUS

In het derde deel van het onderzoek is onderzocht hoeveel verminderingen in het kader van de Wet Taaleis zijn geregistreerd in de BUS. Sinds januari 2016 moeten gemeenten verminderingen van de bijstandsuitkering, die zijn opgelegd aan mensen die verwijtbaar en aantoonbaar te weinig doen om het gewenste taalniveau te bereiken, opgeven onder code 09 'maatregel vanwege niet-voldoen aan de Wet Taaleis' van kenmerk 28 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming' in de BUS.

Box 2.1 Richtlijn BUS kenmerk 28 Reden vermindering n.a.v. afstemming

Kenmerk 28 Reden vermindering n.a.v. afstemming	
Op het vlak van plicht tot arbeidsinschakeling	01
Agressie	03
Niet nakomen tegenprestatie	05
Niet nakomen verplichtingen plan van aanpak	06
Niet (voldoende) zoeken naar werk in zoekperiode van 4 weken	07
Niet (voldoende) zoeken naar scholing in zoekperiode van 4 weken	08
Niet (voldoende) nakomen van afspraken i.h.k.v. de Wet Taaleis	09
Oorzaak bij partner	98

Voor de maanden juli 2017 tot en met juni 2018 is per maand bekeken hoeveel verminderingen in Nederland door gemeenten zijn opgelegd. Gerapporteerd wordt welk deel hiervan is opgelegd voor het niet (voldoende) nakomen van afspraken in het kader van de Wet Taaleis.

2.3.1 Bijstandsuitkeringenstatistiek

Gegevens over bijstandsuitkeringen zijn afkomstig uit de Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS). De BUS is een maandstatistiek en bevat informatie die door gemeenten wordt aangeleverd over de in Nederland verstrekte bijstandsuitkeringen en het aantal personen met een bijstandsuitkering op grond van de Participatiewet, Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW), Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz). Dit onderzoek richt zich op algemene bijstandsuitkeringen in het kader van de Participatiewet.

In dit onderzoek is voor de BUS-analyse in hoofdstuk 5 gebruik gemaakt van transactiebestanden. De term transactiebestanden wordt gebruikt voor de geanonimiseerde bestanden waarin de administratief verstraagde informatie voor drie maanden is teruggelegd. Op deze manier wordt alle beschikbare, recente informatie meegenomen in de analyse.

3. Resultaten van de interviews

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews beschreven. Dit geeft een beeld van de uitvoering van de Wet Taaleis in de 22 gemeenten die zijn geïnterviewd in het kader van dit onderzoek. De resultaten zijn niet per definitie te vertalen naar een landelijk beeld.

Achtereenvolgens wordt ingegaan op de doelgroep voor de Wet Taaleis, het aantonen van taalbeheersing, de taaltoets, taaltrajecten, verlaging van de bijstand in het kader van de Wet Taaleis, registratie in gemeentelijke systemen en het algemene taalbeleid. Per onderwerp (met uitzondering van het algemene taalbeleid) wordt een samenvatting gegeven van de bevindingen uit het onderzoek in 2017. Deze wordt gevolgd door de bevindingen uit het huidige onderzoek, waarbij de focus ligt op eventuele ontwikkelingen en veranderingen in het beleid van gemeenten in het afgelopen jaar. In grijs en cursief weergegeven teksten betreffen citaten uit interviews.

3.1 Doelgroep en taalbeheersing

Deze paragraaf beschrijft wie gemeenten tot de doelgroep voor de Wet Taaleis rekenen, hoe taalbeheersing kan worden aangetoond en hoe gemeenten omgaan met het zittend bestand.

Voor wie geldt de taaleis?

Uit de interviews van 2017 bleek dat de taaleis bij het merendeel van de gemeenten gold voor 'alle bijstandsaanvragers', met daarbij de toevoeging 'waarbij sprake is van de arbeidsverplichting'. Een aantal gemeenten bleek specifieke criteria te hanteren. Meerdere keren werd genoemd dat de taaleis gold voor iedereen die niet tussen zijn 5^e en 16^e levensjaar in Nederland heeft gewoond, die het Nederlands niet beheerst op het niveau van groep 8 en die geen inburgeringsplicht heeft. Ook werd de taaleis door enkele gemeenten gekoppeld aan re-integratie: de taaleis gold alleen als het in het kader van re-integratie iets toevoegt of als de kans op uitstroom naar werk aanwezig is. Er waren ook gemeenten die juist breder keken en de taalbehoefte maten vanuit de gedachte dat, wanneer je inburgering of de basisschool hebt gevolgd, dat niet automatisch betekent dat je geen taalbehoefte hebt (bijvoorbeeld verborgen laaggeletterdheid). In het geval van gezinsbijstand gold de taaleis in vrijwel alle gemeenten voor elke persoon afzonderlijk.

Uit de interviews van het huidige onderzoek is gebleken dat het beleid rondom de doelgroep van de taaleis bij het merendeel van de gemeenten ongewijzigd is. Meerdere gemeenten hebben aangegeven dat zij, in afwachting van de evaluatie van de Wet Taaleis in 2019, voorlopig geen wijzingen in hun beleid zullen doorvoeren. Ook waren er gemeenten die het nieuwe inburgeringsstelsel afwachten, dat naar verwachting in 2020 van start zal gaan.

Er zijn gemeenten die hebben aangegeven meer aandacht te besteden aan personen die voldoen aan of (tijdelijk) zijn vrijgesteld van de wet taaleis, zij worden bijvoorbeeld gestimuleerd om gebruik te maken van het informele taalaanbod.

Aantonen beheersing Nederlandse taal

Uit de interviews in 2017 bleek dat voor alle gemeenten gold dat bij personen die vanaf 1 januari 2016 bijstand ontvangen direct bij de intake werd gekeken naar taalvaardigheid, door middel van documenten en/of een 'taalmeter'. Als het ging om de documenten die bijstandsgerechtigden mogen aandragen, bleken de meeste gemeenten aan te sluiten bij de wettekst. Naast diploma's voor Nederlandstalig onderwijs (bijvoorbeeld middelbaar onderwijs, MBO-, HBO- of universitaire opleiding), accepteerden meerdere gemeenten ook een curriculum vitae of arbeidscontract als

bewijsstuk. Er waren ook gemeenten die (daarnaast) een kleine toets of screeningsvragenlijst afnamen om de taalbeheersing in kaart te brengen, bijvoorbeeld de taalmeter. De taalmeter is een korte test waarmee een indicatie van het taalniveau kan worden verkregen. Als men niet slaagt voor deze toets, kan men alsnog documenten aandragen om aan te tonen dat aan de taaleis wordt voldaan. Daarnaast waren er gemeenten die het overleggen van bewijsstukken niet nodig achtten als uit gesprekken met de klant bleek dat de Nederlandse taal voldoende wordt beheerst. Andere gemeenten stelden de taalbeheersing vast met een formulier of een eigen verklaring, die kon worden ingevuld in aanwezigheid van de werkconsulent of klantmanager. Tot slot gaf een aantal gemeenten in 2017 aan dat zij het taalniveau zelf controleerden, in de BRP (Basis Registratie Personen) of via Suwinet.

Wanneer de bijstandsaanvrager zijn taalbeheersing niet *wil* aantonen (iets wat in de praktijk zelden of nooit voorkwam) zou er in principe door alle gemeenten een maatregel worden opgelegd.

Uit de interviews in 2018 bleek dat er wat betreft het aantonen van voldoende beheersing van de Nederlandse taal weinig veranderd is in het beleid van gemeenten. Een gemeente heeft laten weten dat een inburgeringsdiploma niet meer volstaat, omdat dit weinig blijkt te zeggen over de werkelijke taalvaardigheid. Andere gemeenten hebben ervaren dat bewijs overhandigen voor het volgen van acht jaar Nederlandstalig basisonderwijs niet altijd mogelijk is. Als voorbeeld noemde een gemeente dat cliënten die onderwijs hebben gevolgd in Suriname of de Nederlandse Antillen hier vaak geen certificaat van hebben. In dit soort gevallen wordt vaak alleen bij echte twijfel overgegaan tot een taaltoets.

Het zittend bestand

Van personen uit het zittend bestand werd het taalniveau vaak vastgesteld tijdens periodieke heronderzoeken, zo bleek uit de interviews uit 2017. Een enkele gemeente gaf aan het zittend bestand precies hetzelfde te behandelen als de nieuwe instroom en het hele zittend bestand te hebben opgeroepen. Dat laatste was voor veel andere gemeenten niet haalbaar. Er waren daarom ook gemeenten die een selectie maakten, bijvoorbeeld iedereen met een niet-Nederlandse nationaliteit, of personen van wie niet duidelijk is of ze voldoen aan de taaleis of bij wie het vermoeden bestaat dat er taalbelemmeringen zijn. Een aantal gemeenten heeft alle personen die voor 1 januari 2016 al bijstand ontvingen (of soms een selectie van personen die vanaf hun 4^e levensjaar in Nederland woonden en onderwijs hebben gevolgd) verzocht een verklaring te ondertekenen dat zij voldoen aan de wettelijke eisen.

Bij gemeenten bleek afgelopen jaar weinig veranderd te zijn rondom de aanpak van het zittend bestand. Bij veel gemeenten loopt dit proces nog en bij een aantal gemeenten is het doorlopen van het zittende bestand reeds afgerond. Een aantal gemeenten heeft aangegeven dat het een proces is dat veel capaciteit en tijd kost. Dit heeft er bij enkele gemeenten toe geleid dat het niet gelukt is om het taalniveau van alle bijstandsgerechtigden in kaart te brengen. Er zijn ook gemeenten die de capaciteit binnen de gemeente hebben uitgebreid, zij hebben bijvoorbeeld een speciaal taalteam opgezet of een consulent met meer specialistische kennis aangenomen voor de screening van het zittend bestand (vanuit het participatie-budget).

3.2 Taaltoetsen

In deze paragraaf komt de taaltoets aan de orde: wat houdt dit in, welke personen moeten de taaltoets afleggen, door wie wordt de toets gemaakt, afgenomen en beoordeeld?

Beleid en doelgroep

Het merendeel van de in 2017 geïnterviewde gemeenten heeft aangegeven dat een taaltoets werd afgenomen indien een belanghebbende niet door middel van documenten kan aantonen dat hij of zij voldoende kennis heeft van de Nederlandse taal. Niet alle geïnterviewde gemeenten hadden op dat moment daadwerkelijk al taaltoetsen afgenomen, zij beantwoordden de vragen puur op basis van het gemeentelijk beleid. Een aantal gemeenten was zeer terughoudend en nam pas een taaltoets af wanneer er twijfel bestond over het taalvermogen van de belanghebbende. Er waren ook gemeenten die eerst nog een keer in gesprek gingen met de klant of eerst een 'voortest' afnamen, alvorens te besluiten of er een taaltoets afgenomen diende te worden.

De meeste gemeenten hebben daarnaast aangegeven dat niet iedere bijstandsgerechtigde een taaltoets hoefde af te leggen. Voor belanghebbenden die reeds een taaltraject of inburgeringstraject volgen, vonden gemeenten het niet nodig om een taaltoets af te nemen. Daarnaast hanteerden vrijwel alle gemeenten dezelfde uitzonderingsgronden voor de taaleis, waardoor belanghebbenden (tijdelijk) kunnen worden ontheven van de inspanningsplicht en ook geen taaltoets hoeven te doen. Het gaat hierbij om het ontbreken van leerbaarheid en wanneer sprake is van ziekte of zware psychische problematiek.

Het merendeel van de gemeenten heeft in het huidige onderzoek aangegeven het beleid rondom de taaltoets niet te hebben aangepast in het afgelopen jaar. Een aantal gemeenten heeft aangegeven dat het aantal afgenomen taaltoetsen steeds meer toeneemt. Er zijn echter ook gemeenten die hebben aangegeven niet actief taaltoetsen af te nemen. Bij een van de gemeenten heeft dit te maken met problemen die zij ondervonden in de opzet van de taaltoetsen. Taaltoetsen kunnen volgens de contactpersoon van deze gemeente via het ROC alleen groepsgewijs worden afgenomen, waardoor de taaltoets vaak niet binnen de in de wet gestelde termijn kon worden afgenomen. In verband met het overgaan op een nieuwe aanbieder heeft dit proces stil gelegen. Een andere gemeente heeft in 2018 aangegeven gelijk over te gaan op taalondersteuning bij de constatering van taalbehoefte en niet eerst een taaltoets af te nemen.

Afname en beoordeling

De taaltoetsen die gemeenten inzetten werden in 2017 meestal gemaakt en afgenomen door een Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) of een taalbureau. Deze toetsen voldoen volgens gemeenten aan de wettelijke criteria en toetsen vijf onderdelen: spreekvaardigheid, luistervaardigheid, gespreksvaardigheid, schrijfvaardigheid en leesvaardigheid. Vaak werd tevens getoetst op leerbaarheid. Er waren echter ook gemeenten die om pragmatische redenen (kosten) afweken van deze criteria. Zij kozen er bijvoorbeeld voor om enkel de voor hen belangrijkste onderdelen te toetsen of maakten gebruik van een goedkopere en snellere toets (taalmeter). De beoordeling van de toets werd bijna in alle gevallen gedaan door de instantie die de toets heeft afgenomen. Zij koppelen het resultaat terug aan de gemeente, vaak met een beoordeling van de leerbaarheid. De gemeente bepaalt uiteindelijk of een belanghebbende voldoet aan de taaleis.

Taaltoetsen bleken in 2018 bij het merendeel van de gemeenten op dezelfde manier te worden afgenomen. Eén van de gemeenten heeft in 2018 aangegeven uitgebreider te zijn gaan toetsen op taal: bij vermoedelijk analfabetisme wordt een extra toets afgenomen om een zo passend mogelijk traject te kunnen aanbieden.

3.3 Taaltrajecten

Tijdens de interviews met gemeenten is gevraagd hoe zij in de uitvoeringspraktijk omgaan met taaltrajecten.

Aanbod taaltrajecten

Gemeenten gaven in 2017 aan dat zij in de praktijk vaak degene zijn die een taaltraject aanbieden aan de belanghebbende, ondanks dat de wet voorschrijft dat de belanghebbende zelf verplicht is om te beslissen welke stappen hij gaat zetten om de Nederlandse taal te leren. Dit is vaak maatwerk, waarbij rekening wordt gehouden met wat de belanghebbende kan.

Voor het merendeel van de gemeenten gold dat het aanbod bestaat uit 'formele' en 'informele' taaltrajecten. Het formele aanbod omvat trajecten waarvoor bij afronding een diploma of certificaat wordt afgegeven, zoals een taal cursus bij een ROC. Bij het informele taalaanbod ging het bijvoorbeeld om een taalmaatje of (online-)zelfstudie. Naast het vermogen en arbeidskansen van de belanghebbende, speelden de kosten ook vaak mee bij de keuze tussen een informeel of formeel taaltraject. Hoewel de wetgever er vanuit gaat dat de belanghebbende zelf de kosten van een taaltraject draagt, behoort het tot de gemeentelijke beleidsvrijheid om zelf taaltrajecten aan te bieden en/of deze te bekostigen. Dit laatste is waartoe veel gemeenten besloten hebben.

Bij het merendeel van de gemeenten is het beleid niet gewijzigd in het afgelopen jaar en geldt hetzelfde taalaanbod. Bij een aantal gemeenten was wel sprake van ontwikkelingen rondom het taalaanbod. Zo zijn er gemeenten die voornemens zijn om het taalaanbod uit te breiden of dit reeds hebben gedaan. Er worden bijvoorbeeld extra taaltrajecten aangeboden van hoger niveau of er worden speciale trajecten ingekocht voor analfabetisme. Dit laatste is dan niet in verband met de Wet Taaleis. Tot slot zijn er ook gemeenten die ervaren dat de financiële middelen minder toereikend zijn geworden, o.a. door een toename van de taalbehoefte. Hierdoor hanteren zij strengere criteria bij de keuze voor een formeel taaltraject en kiezen zij vaker voor een (gratis) informeel taaltraject.

Taalplan

In 2017 bleek dat de afspraken over het taaltraject meestal werden vastgelegd in een taalplan of in het reguliere plan van aanpak rondom de re-integratie. Dit plan werd opgesteld door de klantmanager of consultant, in samenspraak met de belanghebbende. Vaak genoemde onderdelen die in dit plan aan bod kwamen waren: welk traject gevolgd zal worden, het huidige taalniveau, de wijze waarop de voortgang gemonitord zal worden, het doel van het traject, de termijn en de leerbaarheid.

Geen van de in 2018 gesproken gemeenten heeft aangegeven het beleid hierover te hebben veranderd. Ook de informatie van nieuw gesproken gemeenten sloot aan bij eerdere bevindingen.

Inspanningsverplichting

De voortgang en mate van inspanning werd door de meeste gemeenten om de zes maanden gecontroleerd, zo bleek in 2017. Andere gemeenten deden dit eenmaal per jaar tijdens reguliere heronderzoekscontacten. Hierbij werd gebruik gemaakt van beoordelingsinstrumenten zoals de terugkoppeling van tussentijdse resultaten (voortgangsrapportages) van de taalaanbieder, presentielijsten, gesprekken met de klantmanager, de indruk van de docent en toetsen. Gemeenten gaven aan dat het bij informele taaltrajecten nauwelijks mogelijk is om de mate van

inspanning controleren. In deze gevallen werd de inschatting van de mate van inspanning voornamelijk gemaakt op basis van de gesprekken met de klantmanager of consultant.

Uit het huidige onderzoek bleek dat het controleren van de voortgang en inspanning bij de geïnterviewde gemeenten nog op dezelfde manier plaatsvindt als in 2017.

3.4 Verlaging bijstand

Aan gemeenten is in 2017 en 2018 gevraagd naar het beleid rondom het verlagen van de bijstand wegens het niet voldoen aan de Wet Taaleis.

Opleggen van verlaging

Bij het merendeel van de geïnterviewde gemeenten was het in 2017 nog niet voorgekomen dat de bijstandsuitkering werd verlaagd vanwege onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal of omdat de belanghebbende weigerde mee te werken aan een taaltoets of –traject. Mocht het wel zijn voorgekomen, dan zou ongeveer de helft van de geïnterviewde gemeenten een verlaging hebben toegepast conform de regels in de wet. De andere gemeenten zouden niet handhaven conform de Wet Taaleis, maar zoals dat in het gemeentelijk beleid bij verplichtingen tot re-integratie en participatie gebeurt. Bij het overwegen van een verlaging zou ook worden gekeken naar de omstandigheden van de belanghebbende en naar eventuele ontbrekende verwijtbaarheid. In een aantal gemeenten was de werkwijze dan ook dat men eerst in gesprek ging met de klant en probeerde om iemand alsnog te motiveren. Een groot deel van de gemeenten gaf bovendien aan geen nieuwe taaltoets af te nemen voor het verlagen van de bijstand. Hierin speelt mee dat een aantal gemeenten de bijstand niet verlaagde op basis van de Wet Taaleis, maar in het kader van re-integratie.

De situatie waarbij de bijstand na 6 of 12 maanden voor een tweede of derde is verlaagd omdat er nog geen verbetering van het taalvermogen is, was in 2017 nog bij geen van de geïnterviewde gemeenten voorgekomen. Dit volgt uit het feit dat er überhaupt weinig werd verlaagd in verband met de taaleis. Meerdere gemeenten gaven aan dat zij niet verwachtten dat er in de toekomst wel verlaagd zou moeten worden in het kader van de taaleis.

Het beleid rondom het verlagen van de bijstand vanwege het niet voldoen aan de taaleis is bij alle gesproken gemeenten onveranderd gebleven, zo bleek uit het huidige onderzoek. Meerdere gemeenten geven aan dat een verlaging van de uitkering wegens onvoldoende inspanning tot op heden nog niet is voorgekomen. Bij gemeenten waarbij het wel voorkwam, ging het om kleine aantallen. Meerdere gemeenten hebben ervaren dat personen zich over het algemeen voldoende inspinnen en gemotiveerd zijn om de taal te leren.

Bereidverklaringen en inkeerregelingen

Bij de meeste gemeenten kon in 2017 een verlaging van de bijstand in principe middels een bereidverklaring worden voorkomen. Dit houdt in dat de belanghebbende aangeeft en aantoont dat hij zich alsnog zal inspinnen voor het taaltraject. Bij enkele gemeenten was de kans om een verlaging te voorkomen voorbij zodra de beschikking was afgegeven. Ook waren er gemeenten waarbij een verlaging hersteld kon worden als de belanghebbende tussentijds een taaltoets aanvraag (op eigen kosten) om aan te tonen dat hij of zij de Nederlandse taal wel voldoende beheerst. Enkele gemeenten hadden in hun beleid een inkeerregeling opgenomen die is gebaseerd op de Participatiewet, artikel 18.

Alle in 2018 geïnterviewde gemeenten hebben aangegeven het beleid op dit vlak niet te hebben veranderd. Ook de informatie van nieuw gesproken gemeenten sloot aan bij eerdere bevindingen.

3.5 Registratie

Om een beeld te krijgen van de kwantitatieve informatie die gemeenten in hun eigen registratie bijhouden is geïnformeerd hoe en waar gemeenten informatie vastleggen omtrent de uitvoering van de Wet Taaleis.

Bij het vastleggen van informatie rond het al dan niet voldoen aan de taaleis, taalbeheersing en taaltoetsen was het beeld in 2017 dat een deel van de gemeenten dit uitsluitend kon vastleggen in rapportages en re-integratiedossiers. Hoewel deze dossiers vaak meer informatie bevatten, is het opzoeken van informatie uit dossiers lastiger dan uit een registratiesysteem. Andere gemeenten hadden wel de mogelijkheid om gegevens in hun systeem te registreren. Hierbij bestonden wel verschillen in wat er wordt vastgelegd, slechts enkele gemeenten konden vrijwel alle relevante informatie registreren.

Het opleggen van een maatregel werd in principe wel altijd geregistreerd in het gemeentelijke systeem. Daarbij was het voor meerdere gemeenten echter niet mogelijk om na te gaan of de bijstand verlaagd is op basis van de Wet Taaleis, omdat het geregistreerd wordt als 'niet nakomen van de re-integratieverplichting'. Dit heeft waarschijnlijk tot gevolg dat de gegevens die aan het CBS worden geleverd over verlagingen in het kader van de Wet Taaleis niet altijd correct ofwel te laag zijn.

Rondom de registratie van gegevens over de Wet Taaleis is bij het merendeel van de gemeenten weinig veranderd in het afgelopen jaar. Er waren een paar gemeenten die hun systeem verder hebben ingericht en nu meer informatie rondom de Wet Taaleis kunnen registreren.

3.6 Algemeen taalbeleid

Als toevoeging op bovenstaande onderwerpen is in de interviews van het huidige onderzoek ook aan gemeenten gevraagd hoe hun algemene taalbeleid er uit ziet, los van de Wet Taaleis.

Het merendeel van de gemeenten heeft aangegeven dat het taalaanbod binnen de gemeenten voor alle bijstandsgerechtigden geldt, ook voor personen die al aan de Wet Taaleis voldoen. Dit houdt in dat zij dezelfde trajecten kunnen volgen als in het kader van de Taaleis mogelijk is.

De taalbehoefte van bijstandsontvangers wordt vaak in kaart gebracht tijdens een intake- of werkgesprek met de klant. Er zijn ook gemeenten die bij alle bijstandsgerechtigden de taalmeter afnemen. Bij sommige gemeenten geldt het aanbod daarnaast ook voor personen die geen uitkering ontvangen of arbeidsverplichting hebben.

Het te volgen taaltraject wordt vaak gekozen op basis van de afstand tot de arbeidsmarkt. In het geval van een korte afstand wordt bijvoorbeeld vaker gekozen voor een formeel traject of een traject dat gericht is op werk. Meerdere gemeenten hebben genoemd dat zij voor werkzoekenden, die reeds aan de taaleis voldoen, streven naar een hoger taalniveau (B1) dan voor de Wet Taaleis vereist is. Voor personen die verder van de arbeidsmarkt af staan, is het taaltraject meer gericht op meedoen in de maatschappij. Zij worden bijvoorbeeld doorverwezen naar het taalhuis of buurtteam, of krijgen een taalmaatje. Hierbij speelt mee dat het leren van taal niet wettelijk afdwingbaar is bij het ontbreken van een arbeidsverplichting en daarom op

vrijwillige basis zal moeten plaatsvinden. Bij de personen met een arbeidsverplichting leggen gemeenten, net als voor de taaleis, wel verlagingen op bij onvoldoende inspanning, maar dan op basis van de Participatiewet. Deze komen in de BUS terecht onder de code 01 ('Op het vlak van plicht tot arbeidsinschakeling') van kenmerk 28.

Belangrijke doelgroepen die buiten de Wet Taaleis vallen, maar waarbij wel sprake is van taalbehoefte, zijn laaggeletterden (al dan niet met een Nederlandse achtergrond) en inburgeraars (ook na inburgering).

Laaggeletterden

De groep laaggeletterden, al dan niet met een Nederlandse achtergrond, blijkt volgens gemeenten een moeilijk bereikbare doelgroep. Volgens een gemeente speelt schaamte bij deze personen een belangrijke rol. Ook was er een gemeente die aangaf dat de Wet Taaleis het moeilijker maakt om deze groep in beeld te brengen, vanwege het vinkje 'voldaan aan taaleis' in de gemeentelijke administratie.

Laaggeletterdheid krijgt steeds meer aandacht binnen gemeenten. Een aantal gemeenten gaf aan al langer te screenen op laaggeletterdheid, ook voordat de Wet Taaleis werd ingevoerd. Veel andere gemeenten hebben onlangs projecten opgezet of trainingen gevolgd om deze doelgroep te kunnen herkennen en bereiken:

"Vorig jaar is het Digitaal Huis ontstaan, een wekelijks spreekuur op het sociaal plein voor de gehele gemeente. Via dat spreekuur kan men opsporen of er sprake is van laaggeletterdheid. Alle medewerkers hebben hiervoor een cursus gehad van de Stichting Lezen en Schrijven."

"Bij de gemeente is er veel aandacht voor laaggeletterdheid. Voor klantmanagers van de gemeente is er een trainingsprogramma laaggeletterdheid waar verschillende aspecten aan bod komen, zoals hoe ga je met laaggeletterdheid om, hoe te herkennen en welke trucjes gebruiken mensen om laaggeletterdheid te verbergen."

De trajecten voor de doelgroep laaggeletterden zijn voornamelijk gericht op het vinden van werk. Er was ook een gemeente die geen taaltraject aanbiedt, indien laaggeletterdheid geen nadelige invloed heeft op de re-integratie. Daarnaast gaf een andere gemeente aan de mogelijkheden te onderzoeken om taaltrajecten gericht op alfabetisering te kunnen inkopen.

Inburgeraars

Ook voor inburgeraars wordt binnen gemeenten veel gedaan op het gebied van taal. Veel gemeenten hebben aangegeven dat de taalopleiding tijdens inburgering voor veel statushouders onvoldoende is om daarna aan het werk te kunnen. Na deze taalopleiding wordt daarom vaak de mogelijkheid gegeven om door te stromen naar aanvullend taalaanbod. Dit aanbod is gericht op actief de taal leren en wordt vaak gecombineerd met het opdoen van werkervaring. Hierbij kan gedacht worden aan een entree-opleiding bij het ROC (inclusief stage), een taalvrijwilliger of participatietrajecten:

"Inburgeraars worden gescreend of ze geschikt zijn voor een entree-opleiding. Hierbij hoort een half jaar stage en recht op studiefinanciering."

"Sinds een jaar hebben we een uitgebreid programma voor nieuwe statushouders: TOP (taal, oriëntatie en participatie)."

“Er loopt een pilot waarmee de gemeente haar integratiebeleid voor vluchtelingen wil verbeteren. Deze pilot richt zich op de realisatie van trajecten waarbij vluchtelingen taallessen krijgen en tegelijk ook werkervaring kunnen opdoen.”

Tot slot was er ook een gemeente die inburgeraars juist een ‘taalboost’ geeft vóór aanvang van het inburgeringstraject, zodat mensen in een asielzoekerscentrum ook al de taal kunnen leren.

3.7 Samenvatting

Middels interviews met medewerkers van gemeenten is nagegaan hoe diverse aspecten rondom de Wet Taaleis uitgevoerd worden. Hierbij lag de focus in het huidige onderzoek op ontwikkelingen en veranderingen in het beleid in het afgelopen jaar.

Het merendeel van de gemeenten heeft aangegeven in 2018 weinig te hebben veranderd in het beleid rondom de Wet Taaleis ten opzichte van 2017. Veranderingen en ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden waren vaak een aanscherping of uitbreiding van het reeds bestaande beleid. Dit geldt voor alle onderwerpen die zowel in 2017 als in 2018 zijn besproken: doelgroep voor de Wet Taaleis, het aantonen van taalbeheersing, de taaltoets, taaltrajecten, verlaging van de bijstand in het kader van de Wet Taaleis en registratie in gemeentelijke systemen. Voorbeelden van dergelijke ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld het opzetten van een speciaal Taalteam, het aanscherpen van de documenten waarmee het taalniveau kan worden aangetoond of de keuze voor een andere aanbieder van de taaltoets. Sommige ontwikkelingen waren niet specifiek gericht op de doelgroep van de taaleis, zoals het afnemen van extra toetsen bij het vermoeden van analfabetisme.

Op basis van de interviews bestaat de indruk dat de evaluatie van de Wet Taaleis en het nieuwe inburgeringsstelsel, die respectievelijk in 2019 en 2020 worden verwacht, redenen zijn dat veel gemeenten hun beleid niet hebben gewijzigd. Veel gemeenten nemen een afwachtende houding aan en gaan pas verder met het formuleren of uitvoeren van beleid zodra de conclusie van het evaluatieonderzoek bekend is. Gemeenten zetten over het algemeen wel in op meer algemeen taalbeleid, buiten de Wet Taaleis om. Daarbij zijn laaggeletterden (al dan niet met een Nederlandse achtergrond) en inburgeraars (ook na inburgering) de belangrijkste doelgroepen.

4. Resultaten enquête

Dit hoofdstuk start met de beschrijving van de representativiteit van de enquête in paragraaf 4.1. Paragraaf 4.2 beschrijft een aantal redenen voor non-respons zoals gemeenten die hebben opgegeven in de enquête. In paragraaf 4.3 wordt de representativiteit van de gekozen verslagperiode besproken.

De paragrafen 4.4 tot en met 4.9 beschrijven de resultaten van de extra uitvraag. Daarbij wordt om twee redenen geen vergelijking gemaakt met de resultaten van het onderzoek uit 2017. Ten eerste is de vragenlijst gewijzigd en ten tweede is in 2017 geen ophogingsmethode toegepast, terwijl dat in dit onderzoek wel is gebeurd.

Voor alle uitgevraagde gegevens wordt een tabel gepresenteerd met daarin het geschatte (opgehoogde) aantal, de relatieve marge en het 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

4.1 Respons en representativiteit

Het CBS heeft 274 van de 380 uitgestuurde enquêtes retour ontvangen. Dit is een respons van 72 procent. Het bleek echter dat 49 gemeenten, hoewel zij de enquête retourneerden, niet in staat waren om de gevraagde cijfers in te vullen. Zij stuurden dus een lege enquête in. Daardoor komt het aantal gemeenten dat daadwerkelijk input heeft geleverd op 225.

Van 155 gemeenten is dus geen bruikbare cijfermatige informatie ontvangen. Daarnaast is er een wisselend aantal gemeenten dat één of meer vragen in de enquête niet kon beantwoorden. Om een landelijk beeld te krijgen over de gevraagde cijfers, moest de (partiële) non-respons per vraag worden bij geschat. De methode die hiervoor is gebruikt is Random Hot Deck Imputatie. Hiermee kunnen ontbrekende waarden worden ingevuld; de methode zoekt gelijkende gemeenten en neemt daarvan antwoorden over voor ontbrekende waarden. De methode kijkt ook naar samenhang tussen variabelen. Zie voor verdere uitleg paragraaf 2.2.

De 225 gemeenten die bruikbare respons leverden zijn, wat betreft hun grootteklasse en het softwarepakket dat gebruikt wordt voor de gemeentelijke registraties, representatief voor alle Nederlandse gemeenten.

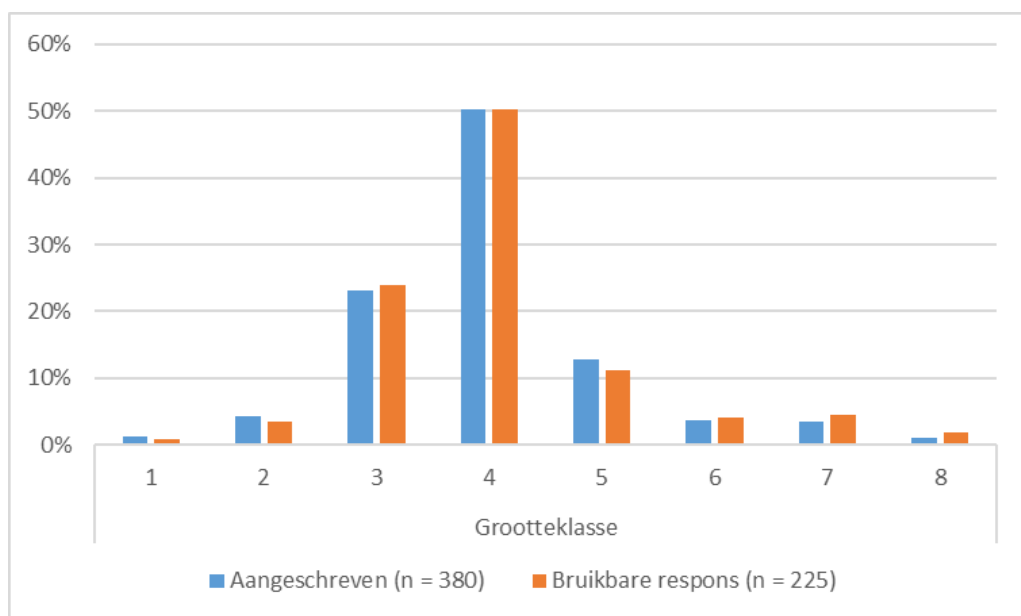
De grootteklasse van een gemeente wordt bepaald op basis van het aantal inwoners in die gemeente. De volgende grootteklassen worden onderscheiden:

1. Minder dan 5 000 inwoners (1 procent van alle gemeenten)
2. 5 000 tot 10 000 inwoners (4 procent van alle gemeenten)
3. 10 000 tot 20 000 inwoners (23 procent van alle gemeenten)
4. 20 000 tot 50 000 inwoners (50 procent van alle gemeenten)
5. 50 000 tot 100 000 inwoners (13 procent van alle gemeenten)
6. 100 000 tot 150 000 inwoners (4 procent van alle gemeenten)
7. 150 000 tot 250 000 inwoners (3 procent van alle gemeenten)
8. 250 000 inwoners of meer (1 procent van alle gemeenten)

Vanaf grootteklasse 2 heeft minimaal de helft van de gemeenten gerespondeerd. Bij de kleinste klasse is de respons 40 procent. Grootteklasse 8 omvat de vier grootste gemeenten (de G4); zij hebben allen cijfers aangeleverd.

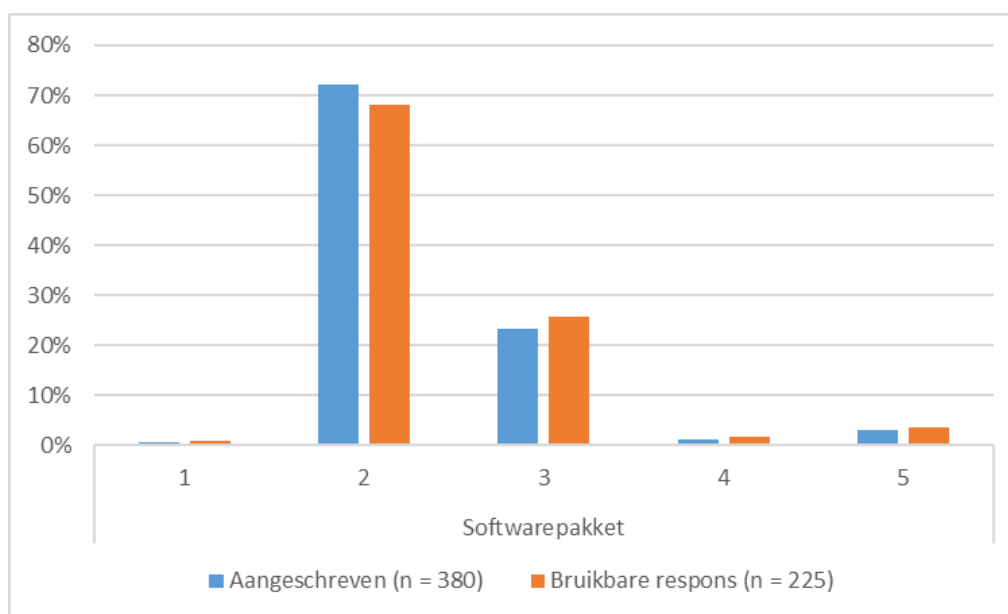
In figuur 4.1 is, voor zowel alle 380 aangeschreven gemeenten als voor de 225 gemeenten die bruikbare respons geleverd hebben, het relatieve aandeel per grootteklasse weergegeven. De kolommen van de aangeschreven gemeenten en de kolommen van de responderende gemeenten tellen beiden op tot 100 procent. Deze figuur laat zien dat de verdeling voor de responderende gemeenten vrijwel gelijk is aan de verdeling voor alle gemeenten. Dit betekent dat de responderende gemeenten qua inwonersaantal representatief zijn voor alle gemeenten. In de figuur is bijvoorbeeld te zien dat de helft van alle Nederlandse gemeenten in grootteklasse 4 (20 000 tot 50 000 inwoners) valt. Ook bij de responderende gemeenten behoort de helft tot grootteklasse 4.

Figuur 4.1 Representativiteit naar grootteklasse: verdeling voor alle aangeschreven gemeenten versus responderende gemeenten

Ook voor de verschillende softwarepakketten waarvan gemeenten gebruik maken voor hun administratie/registratie is bekeken of de respons representatief is voor heel Nederland. Dit blijkt inderdaad zo te zijn. Voor aanlevering van de BUS worden door gemeenten vijf softwarepakketten gebruikt. In figuur 4.2 is te zien dat de meeste gemeenten (72 procent) gebruik maken van het tweede softwarepakket. Van de responderende gemeenten gebruikt 68 procent dit pakket.

Figuur 4.2 Representativiteit naar softwarepakket: verdeling voor alle aangeschreven gemeenten versus responderende gemeenten

4.2 Redenen voor non-respons

Zoals in paragraaf 4.1 is aangegeven, bleek het voor een deel van de responderende gemeenten niet mogelijk om de enquête in te vullen. Als reden hiervoor geven deze gemeenten aan dat de informatie omtrent uitvoering van de Wet Taaleis niet (volgens een vast format) wordt vastgelegd in de gemeentelijke registratiesystemen. Daardoor is het onmogelijk of lastig om de gevraagde informatie aan het CBS te leveren. Andere gemeenten hebben wel de mogelijkheid om de gegevens te registreren in hun systeem, maar doen dat (nog) niet. Deze gemeenten hebben dit ofwel in de enquête ofwel telefonisch doorgegeven:

“De uitvoeringsorganisatie is bezig de systemen zo in te richten dat de specifieke informatie met betrekking tot de Wet Taaleis wel te leveren is.”

“Op dit moment zijn de taaltoetsen, ingezette taaltrajecten en eventuele sancties bij onvoldoende inspanningen nog niet te relateren aan de Wet Taaleis.”

“Deze informatie wordt wel in onze applicatie opgenomen, maar is niet uit te filteren, omdat deze gegevens samenlopen met inburgeringsplichtigen.”

Soms was er een meer inhoudelijke of uitvoeringsgerelateerde reden voor het niet kunnen leveren van cijfers:

“Het uitvoeren van de Wet Taaleis heeft geen prioriteit gehad binnen [...]. Inmiddels is er een werkproces vastgesteld en worden de eerste taaltoetsen aangevraagd.”

“Het begeleiden bij en opleiden in het verkrijgen van een voldoende niveau in (het gebruik van) de Nederlandse taal maakt reeds langere tijd deel uit van het begeleidingsprogramma in het kader van re-integratie activiteiten. Deze begeleiding betreft veelal maatwerk en wordt naar het inzicht

van de werkcoach geïnitieerd waar en wanneer nodig. Deze aanpak is dermate succesvol gebleken – voor zowel begeleiding als klant – dat besloten is om de formule aan te houden en niet een alternatief programma aan te bieden in het kader van de Wet Taaleis.”

Daarnaast komt het voor dat een deel van de gevraagde gegevens (nog) niet wordt geregistreerd (zoals noodzakelijk is om de enquête te kunnen invullen) en dus niet kon worden geleverd. Als een deel van de vragen wel is ingevuld en een deel van de vragen niet, is er sprake van partiële non-respons:

“Formeel of informeel traject wordt niet geregistreerd.”

“Taaltoetsen worden hier niet geregistreerd.”

4.3 Verslagperiode

De verslagperioden waarop de enquête betrekking heeft, ofwel de perioden waarover cijfermatige informatie is opgevraagd bij gemeenten, zijn het jaar 2017 en de maand april 2018. In de enquête is gemeenten bij twee vragen de mogelijkheid geboden om, indien het voor hen niet mogelijk was om cijfers te leveren over de gevraagde periode, zelf een andere periode te kiezen en aan te geven welke periode het betrof. Het ging om deze vragen:

- Hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 (of een andere periode) beheersten de Nederlandse taal onvoldoende in het kader van de Wet Taaleis?
- Van hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 (of een andere periode) is de beheersing van de Nederlandse taal in het kader van de Wet Taaleis (nog) onbekend?

Bij beide vragen hebben zo'n 40 gemeenten gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een ander peilmoment dan eind april 2018 op te geven. Vrijwel altijd was dat het moment van invullen van de enquête (dus ergens juni, juli, augustus of september 2018). De opgegeven aantallen zijn lastig te relateren aan het eigenlijk gevraagde standcijfer van eind april 2018. Daarmee zijn ze niet geschikt om op te nemen in de beschrijving van de resultaten. Ze zijn wel gebruikt in het imputatieproces, als hulpvariabele. Dat betekent dat deze variabelen wel zijn opgenomen in het model, zodat de imputatiemethode er gebruik van kon maken, maar dat ze niet bij geschat zijn. Na het imputatieproces zijn de cijfers over 'een andere periode' buiten beschouwing gelaten.

4.4 Taalbeheersing

In de enquête zijn de volgende vragen opgenomen over taalbeheersing:

- Hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 beheersten de Nederlandse taal onvoldoende in het kader van de Wet Taaleis?
- Van hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 is de beheersing van de Nederlandse taal in het kader van de Wet Taaleis (nog) onbekend?

4.4.1 Taalbeheersing onvoldoende

Op de vraag hoeveel bijstandsgerechtigden in april 2018 de Nederlandse taal onvoldoende beheersten hebben 146 gemeenten geantwoord. Voor de overige 234 gemeenten is het aantal geïmputeerd.

Bij deze vraag gaat het om het aantal personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 dat:

- niet 8 jaar Nederlands onderwijs heeft gevolgd,

- geen inburgeringsdiploma heeft gehaald,
- geen overig diploma heeft om aan te tonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen,
- gezakt is voor de taaltoets,
- geen vrijstelling heeft voor de Wet Taaleis.

Uit het onderzoek blijkt dat in april 2018 in totaal naar schatting 36 300 personen van de bijstandspopulatie de Nederlandse taal onvoldoende beheersten. De schatting gaat gepaard met een bepaalde onzekerheidsmarge. De relatieve marge laat zien dat het werkelijke totale aantal personen met onvoldoende taalbeheersing naar schatting tot 13 procent kan afwijken van de puntschatting. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval voor het totale aantal personen met onvoldoende taalbeheersing heeft als ondergrens 31 600 en als bovengrens 41 000. Dit betekent dat in 95 van de 100 gevallen het totale aantal personen met onvoldoende taalbeheersing binnen deze range zal liggen. Het aantal kan echter ook hoger of lager liggen.

Tabel 4.1 Schatting aantal personen van de bijstandspopulatie dat de Nederlandse taal onvoldoende beheerst (in het kader van de Wet Taaleis), april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Taalbeheersing onvoldoende	36 300	13%	[31 600 ; 41 000]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderdtallen.

4.4.2 Taalbeheersing onbekend

Voorgaande paragraaf geeft een schatting van het aantal personen van de bijstandspopulatie waarvan bij gemeenten bekend is dat de taalbeheersing onvoldoende is. Er zijn ook bijstandsgerechtigden waarvan de taalbeheersing niet bekend is. Dit wordt weergegeven in tabel 4.2.

De vraag over hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 de beheersing van de Nederlandse taal in het kader van de Wet Taaleis (nog) onbekend is, is door 145 gemeenten beantwoord. Voor de overige 235 gemeenten is het aantal geïmputeerd.

Tabel 4.2 toont dat in april 2018 in totaal naar schatting van 72 300 personen van de bijstandspopulatie (nog) niet bekend was of zij de Nederlandse taal voldoende beheersten in het kader van de Wet Taaleis. De onzekerheidsmarge hierbij is vrij groot; het werkelijke aantal personen kan 25 procent afwijken. Daardoor ligt het aantal personen waarvan de taalbeheersing onbekend is (met 95% betrouwbaarheid) tussen 54 500 en 90 100.

Tabel 4.2 Schatting aantal personen van de bijstandspopulatie waarvan de beheersing van de Nederlandse taal in het kader van de Wet Taaleis (nog) niet bekend is, april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Taalbeheersing onbekend	72 300	25%	[54 500 ; 90 100]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderdtallen.

4.5 Taaltoetsen

Als een bijstandsaanvrager niet over documenten beschikt waarmee hij/zij kan aantonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen, dan wordt een taaltoets afgenomen om te onderzoeken over welke taalvaardigheid de aanvrager beschikt. In het Besluit taaltoets Participatiewet is vastgelegd waaraan de taaltoets moet voldoen.

Gemeenten is verzocht om in de enquête op te geven hoeveel taaltoetsen (zoals omschreven in de Wet Taaleis) zijn afgenomen in heel 2017 en in de maand april 2018. Vervolgens dienden beide aantallen te worden uitgesplitst naar taaltoetsen met positief resultaat, negatief resultaat en onbekend resultaat.

4.5.1 Taaltoetsen 2017

Tabel 4.3 laat zien hoeveel taaltoetsen naar schatting zijn afgenomen in het jaar 2017. Ook zijn de schattingen weergegeven van het aantal toetsen dat een positief, een negatief en een onbekend resultaat had.

Deze vragen zijn door 201 gemeenten beantwoord. Voor de overige 179 gemeenten zijn de aantallen geïmputeerd.

Tabel 4.3 Schatting aantal taaltoetsen zoals omschreven in de Wet Taaleis: totaal en naar resultaat, 2017

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Taaltoetsen 2017			
Totaal	13 000	3%	[12 600 ; 13 300]
Met positief resultaat	2 300	6%	[2 200 ; 2 500]
Met negatief resultaat	9 000	4%	[8 600 ; 9 400]
Met onbekend resultaat	1 700	6%	[1 600 ; 1 800]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderdtallen.

In 2017 zijn in het kader van de Wet Taaleis naar schatting 13 duizend taaltoetsen afgenomen, met een betrouwbaarheidsinterval van 12 600 tot 13 300. Het grootste deel daarvan (naar schatting negen duizend) had een negatief resultaat. Dit betekent dat betrokkene de Nederlandse taal onvoldoende beheerst.

Het aantal taaltoetsen waarvan het resultaat onbekend is, wordt geschat op 1 700 (met een relatieve marge van 6 procent). Op basis van opmerkingen van een aantal gemeenten in de enquête, lijkt de reden dat het resultaat van taaltoetsen niet bekend is meestal een administratieve achterstand te zijn, of dat het resultaat van de taaltoets niet (consequent) wordt geregistreerd.

4.5.2 Taaltoetsen april 2018

In tabel 4.4 is weergegeven hoeveel taaltoetsen naar schatting in totaal zijn afgenomen in de maand april 2018. Ook zijn de schattingen te zien van het aantal toetsen dat een positief, een negatief en een onbekend resultaat had.

Deze vragen zijn door 195 gemeenten beantwoord. Voor de overige 185 gemeenten zijn de aantallen geïmputeerd.

Tabel 4.4 Schatting aantal taaltoetsen zoals omschreven in de Wet Taaleis: totaal en naar resultaat, april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Taaltoetsen april 2018			
Totaal	1 700	7%	[1 600 ; 1 800]
Met positief resultaat	410	10%	[370 ; 450]
Met negatief resultaat	1 000	9%	[900 ; 1 100]
Met onbekend resultaat	250	11%	[220 ; 280]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderd- c.q. tientallen.

Door afrondingen komt de som van de onderdelen niet exact overeen met het totaal.

Op basis van de enquête is de schatting dat in april 2018 in het kader van de Wet Taaleis ongeveer 1 700 taaltoetsen zijn afgenomen. Rekening houdend met de 95%-betrouwbaarheidsmarge zal het aantal liggen tussen 1 600 en 1 800. Ook in april 2018 had grootste deel (naar schatting duizend toetsen) een negatief resultaat.

4.6 Taaltrajecten

Als een bijstandsaanvrager gezakt is voor de taaltoets en dus de Nederlandse taal onvoldoende beheerst, moet deze starten met een taaltraject dat leidt tot kennis van de Nederlandse taal op referentieniveau 1F. Taaltrajecten kunnen zowel formeel (bijvoorbeeld een taalopleiding bij een ROC) als informeel (bijvoorbeeld een 'taalmaatje') zijn.

Ook wat betreft het aantal gestarte taaltrajecten is gemeenten verzocht om in de enquête de aantallen op te geven voor heel 2017 en voor de maand april 2018. Deze aantallen moesten vervolgens worden uitgesplitst naar taaltrajecten van formele aard, van informele aard en onbekende aard.

4.6.1 Taaltrajecten 2017

Tabel 4.5 toont hoeveel taaltrajecten naar schatting zijn gestart in het jaar 2017. Ook zijn de schattingen weergegeven van het aantal trajecten dat formeel en informeel van aard was, en het aantal waarvan de aard onbekend is.

Deze vragen zijn door 178 gemeenten beantwoord. Voor de overige 202 gemeenten zijn de aantallen geïmputeerd.

Tabel 4.5 Schatting aantal taaltrajecten: totaal en naar aard, 2017

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheids-interval*
Taaltrajecten 2017			
Totaal	16 600	2%	[16 300 ; 17 000]
Formele aard	9 400	3%	[9 200 ; 9 700]
Informele aard	5 900	5%	[5 600 ; 6 200]
Onbekende aard	1 300	8%	[1 200 ; 1 400]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderdtallen.

In 2017 zijn naar schatting 16 600 taaltrajecten gestart. De relatieve marge is twee procent, waardoor het aantal tussen 16 300 en 17 000 zal liggen. Het grootste deel van de taaltrajecten (naar schatting 9 400) was van formele aard.

Uit opmerkingen van gemeenten in de enquête blijkt dat de reden voor het niet bekend zijn van de aard van het taaltraject meestal is dat dit niet wordt geregistreerd.

Het valt op dat het aantal taaltrajecten in 2017 (tabel 4.5) hoger is dan het aantal taaltoetsen in 2017 (tabel 4.3). De reden daarvoor is onbekend. Mogelijk betreft het niet uitsluitend gestarte trajecten, maar ook lopende. Het is ook mogelijk dat het niet uitsluitend gaat om trajecten in het kader van de Wet Taaleis.

4.6.2 Taaltrajecten april 2018

De schatting van het aantal taaltrajecten dat gestart is in de maand april 2018 is in tabel 4.6 weergegeven. Deze tabel geeft ook de schattingen van het aantal taaltrajecten in april 2018 dat formeel en informeel van aard was, en het aantal waarvan de aard onbekend is.

Deze vragen zijn door 172 gemeenten beantwoord. Voor de overige 208 gemeenten zijn de aantallen geïmputeerd.

Tabel 4.6 Schatting aantal taaltrajecten: totaal en naar aard, april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheids-interval*
Taaltrajecten april 2018			
Totaal	7 300	4%	[7 000 ; 7 600]
Formele aard	3 600	5%	[3 400 ; 3 700]
Informele aard	840	10%	[760 ; 920]
Onbekende aard	2 900	8%	[2 700 ; 3 100]

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderd- c.q. tientallen.

Door afrondingen komt de som van de onderdelen niet exact overeen met het totaal.

Het aantal taaltrajecten dat in april 2018 is gestart, is naar schatting 7 300. De 95%-betrouwbaarheidsmarges geven aan dat het aantal ligt tussen 7 000 en 7 600. Net als voor het hele jaar 2017 is ook hier te zien dat een groot deel van de taaltrajecten (naar schatting 3 600) van formele aard was. Het aandeel trajecten waarvan de aard onbekend is, is groot vergeleken met het jaarcijfer over 2017.

4.7 Verlaging van de bijstand

Als de betrokkene zich verwijtbaar niet inspant om de Nederlandse taal te leren (zodat hij of zij voldoet aan de Wet Taaleis), moet de gemeente de bijstandsuitkering verlagen: met 20 procent in de eerste zes maanden, met 40 procent voor de volgende zes maanden, en na één jaar moet dit met 100 procent.

Aan gemeenten is gevraagd bij hoeveel personen in heel 2017 en in de maand april 2018 de bijstand is verlaagd in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis.

De vraag over 2017 is door 203 gemeenten beantwoord; de aantallen voor de overige 177 gemeenten zijn dus geïmputeerd. Het resultaat is weergegeven in tabel 4.7.

Het aantal verlagingen van de bijstand in heel 2017 vanwege niet voldoen aan de Wet Taaleis is klein; het geschatte aantal is 50, met een relatieve marge van 15 procent. Dit komt overeen met wat gemeenten vertelden in de interviews, dat verlagingen om deze reden weinig worden opgelegd.

Tabel 4.7 Schatting aantal personen waarbij de bijstand is verlaagd in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis, 2017 en april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Verlagingen 2017	50	15%	[40 ; 60]
Verlagingen april 2018	<10		

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op tientallen.

Over april 2018 hebben 194 gemeenten geantwoord en moesten de aantallen voor 186 gemeenten worden bijgeschat. Voor het aantal personen waarbij in de maand april 2018 de bijstand is verlaagd vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis blijkt de (relatieve) marge echter zo groot te zijn, dat een goede schatting voor heel Nederland onmogelijk is. Op basis van de enquêtes van de responderende gemeenten kan geconcludeerd worden dat een verlaging van de bijstand om deze reden slechts heel incidenteel voorkwam in april 2018. Naar verwachting zal het aantal niet hoger liggen dan tien.

4.8 Afzien van verlaging van de bijstand

Als besloten wordt tot verlaging van de bijstand, is artikel 18b lid 7 van de Participatiewet van toepassing. Gemeenten moeten dan beoordelen of er sprake is van bijzondere omstandigheden

die tot zogenaamde 'dringende redenen' leiden. Als hiervan sprake is, vindt geen verlaging van de bijstand plaats om reden van die specifieke bijzondere omstandigheden.

De bijzondere omstandigheden die tot dringende redenen leiden, kunnen liggen in het maatschappelijk belang en persoonlijk omstandigheden. Voorbeelden van omstandigheden die in de beoordeling van verwijtbaarheid een rol kunnen spelen zijn dyslexie, analfabetisme, leerproblemen, cognitieve problemen, gezondheidsredenen en/of medische gronden en audio- en visuele beperkingen.

In de enquête is gemeenten gevraagd hoe vaak - in het kader van de wet Taaleis - is afgezien van een verlaging van de bijstand vanwege verminderde verwijtbaarheid of andere dringende redenen, bijvoorbeeld van medische of psychische aard. Dit is wederom gevraagd voor twee periodes: heel 2017 en de maand april 2018.

De vraag over 2017 is door 190 gemeenten beantwoord; de aantallen voor de overige 190 gemeenten moesten geïmputeerd worden. Over april 2018 hebben 182 gemeenten geantwoord, waardoor de aantallen voor 198 gemeenten geïmputeerd moesten worden.

In beide gevallen zijn de relatieve marges dermate groot, dat het niet mogelijk is om een goede schatting te maken. Op basis van de enquêtes van de responderende gemeenten kan worden gesteld dat afzien van een verlaging van de bijstand vanwege verminderde verwijtbaarheid of andere dringende redenen slechts heel incidenteel voorkwam. In heel 2017 zal het aantal naar verwachting niet hoger liggen dan 50, in april 2018 ligt het onder de tien. Dit zal enerzijds komen doordat verlagingen überhaupt weinig voorkomen en anderzijds doordat mensen die in deze categorie zouden kunnen vallen mogelijk al zijn ontheven van de arbeidsverplichtingen (en dus ook van de taaleis).

Tabel 4.8 Schatting aantal maal dat is afgezien van verlaging van de bijstand in verband met het niet voldoen aan de Wet Taaleis, 2017 en april 2018

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval
Afgezien van verlaging 2017	<50		
Afgezien van verlaging april 2018	<10		

Bron: CBS.

* De geschatte aantallen zijn afgerond op tientallen.

4.9 Opmerkingen van gemeenten

Een aantal gemeenten heeft in de enquête opmerkingen toegevoegd. Daarbij gaat het met name om de vraag naar het aantal personen van de bijstandspopulatie dat de Nederlandse taal onvoldoende beheerst. In de toelichting bij de enquête heft het CBS uitgelegd dat klanten die bezig zijn met hun inburgering in principe niet tot de doelgroep van de Wet Taaleis behoren en dus niet meetellen in het gevraagde aantal. Uitzondering vormen personen die niet kunnen aantonen dat ze bezig zijn met het inburgeringstraject (dan tellen ze wel mee).

Uit de opmerkingen die een aantal gemeenten gemaakt heeft in de enquête, is gebleken dat niet iedereen op dezelfde manier is omgegaan met inburgeraars. Soms is het opgegeven aantal exclusief personen die nog bezig zijn met inburgering (wat volgens de wet correct is). Maar er zijn

meerdere gemeenten die de inburgeraars wel hebben meegeteld. Een gemeente merkt bijvoorbeeld op:

“Wij maken bij de registratie Taaleis geen onderscheid of men wel of niet bezig is met inburgering. In deze cijfers zitten dus ook cliënten die bezig zijn met inburgering. Onze inschatting is dat dit het grootste deel van dit aantal betreft.”

Het is niet bekend in welke mate inburgeraars zijn meegeteld in de opgegeven aantallen. Op basis van de opmerkingen van gemeenten is het aannemelijk dat, over het geheel genomen, het aantal personen dat de Nederlandse taal onvoldoende beheerst *in het kader van de Wet Taaleis* lager is dan tabel 4.1 toont.

Verder zijn er gemeenten die een toelichting hebben gegeven op de overige door hen verstrekte informatie – of juist op het niet kunnen verstrekken daarvan. Zo heeft een aantal gemeenten een reden opgegeven waarom de taalbeheersing van (een deel van de) cliënten onbekend is. Meestal komt het er op neer dat het zittende bestand niet (volledig) is doorgelicht:

“Alleen nieuwe klanten worden beoordeeld.”

“Er is gekozen voor een pragmatische aanpak, een systematische doorlichting van het bestand, te beginnen met de groepen met de meeste kans op de arbeidsmarkt. In 2016 is begonnen met de groep bijstandsgerechtigden tot 30 jaar. Momenteel wordt de groep van 30 tot 40 jaar onderzocht.”

4.10 Samenvatting

Begin juli 2018 is een enquête uitgestuurd naar alle berichtgevers van de Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS) om zicht te krijgen op cijfers omtrent de uitvoering van de Wet Taaleis. Daarbij werden aantallen gevraagd over twee periodes: het jaar 2017 en de maand april 2018.

De respons bedroeg 72 procent en was representatief voor alle Nederlandse gemeenten wat betreft de gemeente-grootteklasse en de softwarepakketten die worden gebruikt voor de gemeentelijke registraties.

In tabel 4.9 is de informatie die is verzameld middels de enquête samengevat. Daarbij geldt dat voor de non-respons-gemeenten het aantal per vraag met behulp van de methode Multiple Imputation (Random Hot Deck Imputation) is bijgeschat om te komen tot landelijke cijfers. Per vraag geldt een bepaalde onzekerheidsmarge. Daardoor ligt het aantal steeds tussen de grenzen die worden aangegeven door het 95%-betrouwbaarheidsinterval.

Tabel 4.9 Cijfermatige informatie omtrent uitvoering van de Wet Taaleis

	Aantal*	Relatieve marge	95%-betrouwbaarheidsinterval*
Taalbeheersing onvoldoende, april 2018	36 300	13%	[31 600 ; 41 000]
Taalbeheersing onbekend, april 2018	72 300	25%	[54 500 ; 90 100]
Taaltoetsen, 2017	13 000	3%	[12 600 ; 13 300]
Met positief resultaat	2 300	6%	[2 200 ; 2 500]
Met negatief resultaat	9 000	4%	[8 600 ; 9 400]
Met onbekend resultaat	1 700	6%	[1 600 ; 1 800]
Taaltoetsen, april 2018	1 700	7%	[1 600 ; 1 800]
Met positief resultaat	410	10%	[370 ; 450]
Met negatief resultaat	1 000	9%	[900 ; 1 100]
Met onbekend resultaat	250	11%	[220 ; 280]
Taaltrajecten 2017	16 600	2%	[16 300 ; 17 000]
Formele aard	9 400	3%	[9 200 ; 9 700]
Informele aard	5 900	5%	[5 600 ; 6 200]
Onbekende aard	1 300	8%	[1 200 ; 1 400]
Taaltrajecten april 2018	7 300	4%	[7 000 ; 7 600]
Formele aard	3 600	5%	[3 400 ; 3 700]
Informele aard	840	10%	[760 ; 920]
Onbekende aard	2 900	8%	[2 700 ; 3 100]
Verlagingen 2017	50	15%	[40 ; 60]
Verlagingen april 2018	<10		
Afgezien van verlaging 2017	<50		
Afgezien van verlaging april 2018	<10		

Bron: CBS.

* De aantallen zijn afgerond op honderd- c.q. tientallen.
Door afrondingen komt de som van de onderdelen niet altijd exact overeen met het totaal.

5. Analyse BUS-kenmerk

In het derde deel van het onderzoek is onderzocht hoeveel verminderingen in het kader van de Wet Taaleis zijn geregistreerd in de BUS. Op basis van het BUS-kenmerk 28 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming' is gekeken naar het totaal aantal door gemeenten opgelegde verminderingen van de bijstandsuitkering, en het aandeel verminderingen vanwege het niet-voldoen aan de Wet Taaleis (code 09). In box 2.1 in paragraaf 2.3 zijn de verschillende codes die onder kenmerk 28 vallen weergegeven.

In tabel 5.1 is voor de maanden juli 2017 tot en met juni 2018 het landelijke totaal aantal opgelegde verminderingen weergegeven en het deel hiervan dat is opgelegd vanwege het niet-voldoen aan de Wet Taaleis. In juli 2017 zijn in totaal 1 490 verminderingen van algemene bijstandsuitkeringen opgelegd, waarvan tien vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis. In juni 2018 zijn er 1 290 verminderingen opgelegd, waarvan tien in het kader van het niet voldoen aan de Wet Taaleis.

In de periode juli 2017 tot en met juni 2018 zijn in totaal 150¹ verminderingen van de bijstand opgelegd vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis. Een eerste verlaging in het kader van de Wet Taaleis heeft een duur van zes maanden, opgelegde verlagingen kunnen daarom in meerdere opeenvolgende maanden voorkomen. Dit betekent dat de aantallen in tabel 5.1 niet het aantal nieuw opgelegde verminderingen weergeven, dezelfde personen kunnen in meerdere maanden voorkomen. De 150 verminderingen uit juli 2017 tot en met juni 2018 zijn opgelegd aan ongeveer 90 personen, door 29 verschillende gemeenten.

In april 2018 zijn tien verlagingen in de BUS opgegeven. In vergelijking met de resultaten uit de enquête (paragraaf 4.7) is het aantal verlagingen in april 2018 ongeveer gelijk aan de BUS.

Tabel 5.1 Kenmerk 28 Reden vermindering n.a.v. afstemming: Maandcijfers*

	Totaal	w.o. vermindering bijstand vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis
Juli 2017	1 490	10
Augustus 2017	1 330	10
September 2017	1 280	10
Oktober 2017	1 330	10
November 2017	1 380	10
December 2017	1 490	20
Januari 2018	1 070	10
Februari 2018	1 180	10
Maart 2018	1 210	10
April 2018	1 170	10
Mei 2018	1 380	10
Juni 2018	1 290	10

* Afgerond op tientallen.

¹ Vanwege afronding komt de optelling van de aantallen over het hele jaar niet overeen met het werkelijke totaal.

Op basis van wat gemeenten hebben aangegeven in de interviews en de enquête dient rekening te worden gehouden met een mogelijke onderschatting van het aantal verlagingen in de BUS vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis. Zo hebben meerdere gemeenten aangegeven dat het moeilijk is om na te gaan of een verlaging specifiek voor het niet voldoen aan de Wet Taaleis is opgelegd. De handhaving verloopt vaak volgens de regels van de Participatiewet en deze wordt in gemeentelijke systemen geregistreerd als 'niet nakomen van de re-integratieverplichting' (code 01), of de reden is alleen in individuele rapportages terug te vinden. De verlaging wordt in deze gevallen dan niet onder code 09 geregistreerd in de BUS.

5.1 Samenvatting

In de periode juli 2017 tot en met juni 2018 zijn in totaal 150 (doorlopende) verminderingen opgelegd, aan ongeveer 90 personen, door 29 gemeenten. Dit lijkt in lijn te zijn met de resultaten uit de interviews en de enquête waarin gemeenten hebben aangegeven tot op heden weinig verminderingen op te leggen vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis.

Er dient wel rekening te worden gehouden met een mogelijke onderschatting; het werkelijke aantal opgelegde verlagingen vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis ligt vermoedelijk hoger. Om verschillende redenen is het voor gemeenten namelijk vaak moeilijk om de specifieke reden van een verlaging te achterhalen. Hierdoor worden vermoedelijk niet alle verlagingen vanwege het niet-voldoen aan de Wet Taaleis geregistreerd als code 09 onder BUS-kenmerk 28 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming'.

6. Conclusie

In dit onderzoek is in kaart gebracht hoe gemeenten de Wet Taaleis ten uitvoer brengen en wat daarin in 2018 is veranderd ten opzichte van 2017. Hiervoor is zowel kwalitatief onderzoek (interviews bij gemeenten) als kwantitatief onderzoek (enquête onder alle gemeenten en analyse van het BUS-kenmerk 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming') uitgevoerd.

Interviews

Uit de interviews bleek dat gemeenten in 2018, ten opzichte van 2017, weinig hebben veranderd in hun beleid rondom de Wet Taaleis. Hetzelfde geldt voor de uitvoering van het beleid. Veranderingen en ontwikkelingen waren vaak een aanscherping of uitbreiding van het bestaande beleid. Op basis van de interviews bestaat de indruk dat de evaluatie van de Wet Taaleis en het nieuwe inburgeringsstelsel, die respectievelijk in 2019 en 2020 worden verwacht, redenen zijn dat gemeenten hun beleid (nog) niet hebben gewijzigd. Veel gemeenten gaven aan pas verder te gaan met het formuleren of aanpassen van het beleid zodra er meer duidelijk is over het vervolg van de Wet Taaleis en het inburgeringsstelsel.

Daarnaast werd duidelijk dat er binnen gemeenten veel aandacht is voor taal in het algemeen, buiten de Wet Taaleis om. Daarbij zijn laaggeletterden (al dan niet met een Nederlandse achtergrond) en inburgeraars (ook na inburgering) de belangrijkste doelgroepen.

Enquête

Voor een deel van de gemeenten is het registreren van informatie over de uitvoering van de Wet Taaleis en het aanleveren van alle in de enquête gevraagde informatie lastig. Zij waren niet in staat om de enquête in te vullen, of konden dat niet volledig doen. Dit heeft geleid tot non-respons en partiële non-respons. Daarnaast blijken bij veel gemeenten de gevraagde aantallen zeer laag te zijn. Door het gebruik van de methode Multiple Imputation (Random Hot Deck Imputation) is het mogelijk om publicabele schattingen te maken van de landelijke cijfers over uitvoering van de Wet Taaleis. Elke schatting gaat gepaard met een bepaalde onzekerheidsmarge. Daarom wordt in de volgende opsomming tussen haakjes telkens het 95%-betrouwbaarheidsinterval weergegeven.

- In april 2018 waren er ongeveer 36 300 personen van de bijstandspopulatie (31 600 tot 41 000) die de Nederlandse taal onvoldoende beheersten in het kader van de Wet Taaleis.
- In diezelfde maand was van circa 72 300 personen (54 500 tot 90 100) nog niet bekend of zij de Nederlandse taal voldoende beheersten.
- In 2017 zijn naar schatting 13 duizend taaltoetsen afgenomen (12 600 tot 13 300), waarvan het grootste deel een negatief resultaat had.
- In 2017 zijn ongeveer 16 600 taaltrajecten gestart (16 300 tot 17 000). Deze waren voornamelijk van formele aard.
- Het aantal verlagingen vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis is klein, naar schatting 50 (40 tot 60) in 2017. Het kwam incidenteel voor dat van een dergelijke verlaging werd afgezien.

BUS-analyse

In de periode juli 2017 tot en met juni 2018 zijn in totaal 150 (doorlopende) verminderingen opgelegd vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis, aan ongeveer 90 personen, door 29 gemeenten. Dit is een klein deel van het totaal aantal verminderingen van bijstandsuitkeringen dat door gemeenten werd opgelegd in deze periode en is in lijn met de uitkomsten van de

enquête. Het blijkt voor gemeenten moeilijk om de specifieke reden van een verlaging te achterhalen. Registratie onder code 09 'Niet (voldoende) nakomen van afspraken i.h.k.v. de Wet Taaleis' van BUS-kenmerk 28 'Reden vermindering naar aanleiding van afstemming' lijkt daardoor (nog) niet bij alle gemeenten mogelijk te zijn.

Bijlage: Enquête (inleiding, vragen, toelichting)

Toelichting

Invul-instructie

Het antwoord op de vragen kunt u invullen in de blauwe vakjes. Als het gevraagde niet is voorgekomen, vult u dan een 0 (nul) in. Als het antwoord onbekend is, laat u het vakje leeg.

Bij [vraag 1a](#) wordt gevraagd naar de stand eind april 2018. Klanten die bezig zijn met hun inburgering behoren in principe niet tot de doelgroep van de Wet Taaleis (en tellen dus niet mee in cel F20), tenzij ze niet kunnen aantonen dat ze bezig zijn met het inburgeringstraject (dan tellen ze wel mee in cel F20).

Als u niet in staat bent om gegevens over eind april 2018 te leveren, willen we u vragen om een cijfer te leveren over een moment dat voor u wel mogelijk is. In het vakje ernaast kunt u aangeven op welke periode het door u ingevulde cijfer betrekking heeft.

Bij [vraag 1b](#) wordt gevraagd naar het aantal personen waarvan onduidelijk is of ze de Nederlandse taal voldoende beheersen. Een mogelijke reden hiervoor kan zijn dat het zittende bestand nog niet volledig is doorgelicht.

Bij [vraag 2 tot en met 5](#) wordt gevraagd naar de aantallen in heel 2017 en maandcijfers over april 2018. Het zou heel fijn zijn als u over beide periodes gegevens zou kunnen leveren. Deze vragen gaan niet over de eventuele aantallen die ingevuld zijn bij vraag 1b.

Bij [vraag 2 en 3](#) wordt respectievelijk gevraagd naar een extra uitsplitsing van het aantal afgenomen taaltoetsen en het aantal gestarte taaltrajecten. Als de optelling van de uitsplitsingen niet overeenkomt met het totaal, kunt u in het opmerkingenvakje een reden hiervoor aangeven.

Opmerkingen en extra informatie kunt u aangeven in het opmerkingenvak.

Definities

Bron: *Handreiking Wet Taaleis Participatiewet, augustus 2015 (samenvoerdekant.nl)*

Bijstandspopulatie

Dit onderzoek richt zich alleen op de algemene bijstand.

Taaltoetsen

Als een bijstandsaanvrager niet over documenten beschikt waarmee hij/zij kan aantonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen, dan wordt een taaltoets afgenomen om te onderzoeken over welke taalvaardigheid de aanvrager beschikt. In het Besluit taaltoets Participatiewet is vastgelegd waaraan de taaltoets moet voldoen.

Taaltrajecten

Als een bijstandsaanvrager gezakt is voor de taaltoets en dus de Nederlandse taal onvoldoende beheerst, moet deze starten met een leertraject, dat leidt tot kennis van de Nederlandse taal op referentieniveau 1F. Taaltrajecten kunnen zowel formeel (bijvoorbeeld ROC-taalopleiding) als informeel (bijvoorbeeld Taalmaatje) zijn.

Ontbrekende verwijtbaarheid of andere dringende redenen

Als besloten wordt tot verlaging van de bijstand is artikel 18b lid 7 van de Participatiewet van toepassing. Beoordeeld moet worden of er sprake is van bijzondere omstandigheden die tot dringende redenen leiden. Als hiervan sprake is, vindt geen verlaging van de bijstand plaats om reden van die specifieke bijzondere omstandigheden.

De bijzondere omstandigheden die tot *dringende redenen* leiden, kunnen gelegen zijn in het maatschappelijk belang en de zorgplicht van de overheid in relatie tot individuele omstandigheden en kinderen in het gezin.

Voorbeelden van persoonlijk omstandigheden die in de beoordeling van *verwijtbaarheid* een rol kunnen spelen zijn dyslexie, analfabetisme, leerproblemen, cognitieve problemen, gezondheidsredenen en/of medische gronden, en audio- en visuele beperkingen. De beoordeling is een bevoegdheid die gemeenten toekomt.

[Klik hier om terug te gaan naar de vragenlijst.](#)

Uitvraag Taaleis

Gemeente

Invul-instructie:

- ✓ De antwoorden op de vragen kunt u invullen in de blauwe vakjes.
- ✓ Als het gevraagde niet is voorgekomen, vult u een 0 (nul) in. Als het antwoord onbekend is, laat u het vakje leeg.
- ✓ Let op: de vragen hebben betrekking op verschillende peilmomenten.
- ✓ Als u bij vraag 1a en 1b niet in staat bent om een aantal te leveren over eind april 2018, kunt u in het grootste lichtblauwe vakje een aantal invullen voor een ander peilmoment en in het kleinere lichtblauwe vakje aangeven welk moment dit is.
- ✓ Vul bij vraag 2 tot en met 5 de aantallen in over heel 2017 en maandcijfers over april 2018.

[Klik hier voor extra toelichting.](#)

1a. Hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 beheersten de Nederlandse taal onvoldoende in het kader van de Wet Taaleis?

Eind april 2018

Andere periode, namelijk ->

Dit is het aantal personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 dat volgens de Wet Taaleis de Nederlandse taal onvoldoende beheerst na toepassing van onderstaande criteria uit artikel 18b Participatiewet:

- Geen 8 jaar Nederlands onderwijs gevolgd
- Geen inburgeringsdiploma gehaald
- Geen overig diploma om aan te tonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen
- Gezakt voor de taaltoets
- Geen vrijstelling voor de Wet Taaleis

1b. Van hoeveel personen van de bijstandspopulatie eind april 2018 is de beheersing van de Nederlandse taal in het kader van de Wet Taaleis (nog) onbekend?

Eind april 2018

Andere periode, namelijk ->

Bij vraag 2 tot en met 5 wordt gevraagd naar de aantallen in heel 2017 EN in de maand april 2018. Deze vragen gaan niet over de eventuele aantallen die ingevuld zijn bij vraag 1b.

2. Hoeveel taaltoetsen (zoals omschreven in de Wet Taaleis) zijn er afgenomen?

Jaarcijfers 2017

Maandcijfers april 2018

Waarvan met positief resultaat:

Waarvan met negatief resultaat:

Waarvan resultaat onbekend:

3. Hoeveel taaltrajecten zijn er gestart?

Waarvan formele taaltrajecten:

Waarvan informele taaltrajecten:

Waarvan aard taaltraject onbekend:

4. Hoeveel verlagingen van de bijstand vanwege het niet voldoen aan de Wet Taaleis zijn opgelegd?

5. Hoe vaak werd afgezien van een verlaging vanwege ontbrekende verwijtbaarheid of andere dringende redenen?

Opmerkingen en extra informatie:

Het ingevulde formulier kunt u verzenden naar SZ_bijstand@cbs.nl.

Mocht u vragen hebben, dan kunt u deze stellen via dit emailadres of tijdens kantooruren via telefoonnummer 070 337 xxxx.

Toelichting

Invul-instructie

Het antwoord op de vragen kunt u invullen in de blauwe vakjes. Als het gevraagde niet is voorgekomen, vult u dan een 0 (nul) in. Als het antwoord onbekend is, laat u het vakje leeg.

Bij [vraag 1a](#) wordt gevraagd naar de stand eind april 2018. Klanten die bezig zijn met hun inburgering behoren in principe niet tot de doelgroep van de Wet Taaleis (en tellen dus niet mee in cel F20), tenzij ze niet kunnen aantonen dat ze bezig zijn met het inburgeringstraject (dan tellen ze wel mee in cel F20).

Als u niet in staat bent om gegevens over eind april 2018 te leveren, willen we u vragen om een cijfer te leveren over een moment dat voor u wel mogelijk is. In het vakje ernaast kunt u aangeven op welke periode het door u ingevulde cijfer betrekking heeft.

Bij [vraag 1b](#) wordt gevraagd naar het aantal personen waarvan onduidelijk is of ze de Nederlandse taal voldoende beheersen. Een mogelijke reden hiervoor kan zijn dat het zittende bestand nog niet volledig is doorgelicht.

Bij [vraag 2 tot en met 5](#) wordt gevraagd naar de aantallen in heel 2017 en maandcijfers over april 2018. Het zou heel fijn zijn als u over beide periodes gegevens zou kunnen leveren. Deze vragen gaan niet over de eventuele aantallen die ingevuld zijn bij vraag 1b.

Bij [vraag 2 en 3](#) wordt respectievelijk gevraagd naar een extra uitsplitsing van het aantal afgenomen taaltoetsen en het aantal gestarte taaltrajecten. Als de optelling van de uitsplitsingen niet overeenkomt met het totaal, kunt u in het opmerkingenvakje een reden hiervoor aangeven.

Opmerkingen en extra informatie kunt u aangeven in het opmerkingenvak.

Definities

Bron: Handreiking Wet Taaleis Participatiewet, augustus 2015 (samenvoordeklant.nl)

Bijstandspopulatie

Dit onderzoek richt zich alleen op de algemene bijstand.

Taaltoetsen

Als een bijstandsaanvrager niet over documenten beschikt waarmee hij/zij kan aantonen de Nederlandse taal voldoende te beheersen, dan wordt een taaltoets afgenomen om te onderzoeken over welke taalvaardigheid de aanvrager beschikt. In het Besluit taaltoets Participatiewet is vastgelegd waaraan de taaltoets moet voldoen.

Taaltrajecten

Als een bijstandsaanvrager gezakt is voor de taaltoets en dus de Nederlandse taal onvoldoende beheerst, moet deze starten met een leertraject, dat leidt tot kennis van de Nederlandse taal op referentieniveau 1F. Taaltrajecten kunnen zowel formeel (bijvoorbeeld ROC-taalopleiding) als informeel (bijvoorbeeld Taalmaatje) zijn.

Ontbrekende verwijtbaarheid of andere dringende redenen

Als besloten wordt tot verlaging van de bijstand is artikel 18b lid 7 van de Participatiewet van toepassing. Beoordeeld moet worden of er sprake is van bijzondere omstandigheden die tot dringende redenen leiden. Als hiervan sprake is, vindt geen verlaging van de bijstand plaats om reden van die specifieke bijzondere omstandigheden.

De bijzondere omstandigheden die tot *dringende redenen* leiden, kunnen gelegen zijn in het maatschappelijk belang en de zorgplicht van de overheid in relatie tot individuele omstandigheden en kinderen in het gezin.

Voorbeelden van persoonlijk omstandigheden die in de beoordeling van *verwijtbaarheid* een rol kunnen spelen zijn dyslexie, analfabetisme, leerproblemen, cognitieve problemen, gezondheidsredenen en/of medische gronden, en audio- en visuele beperkingen. De beoordeling is een bevoegdheid die gemeenten toekomt.

[Klik hier om terug te gaan naar de vragenlijst.](#)